

Jaargang 42

Nummer 2

Maart 2011

Prijs € 6,20

Docentendag 2011

Maatschappij & Politiek

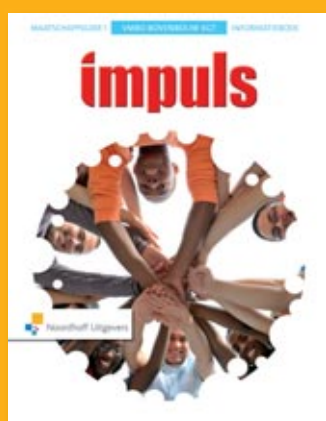

Vakblad voor
Maatschappijleer

Nu ook
voor
M2!

 Noordhoff Uitgevers

De nieuwe **Impuls**
3^e editie **vmbo bovenbouw**:
actueel, aansprekend
en betrouwbaar.

impuls

Kies NU voor een nieuwe Impuls!

Vraag nu uw beoordelingsexemplaar aan via
www.impuls.noordhoff.nl

Noordhoff Uitgevers werkt voor de docent

Redactioneel

Veel Docentendag in dit nummer. Ook de editie van 11 februari jongstleden in Zwolle was alweer weken tevoren uitverkocht. En terecht, want er viel veel te genieten en nog meer op te steken. De PVV was alomtegenwoordig. In veel, zo niet bijna alle lezingen werd aandacht aan dit politieke fenomeen besteed. Sommige waren er geheel aan gewijd, in de andere kwam de PVV op zijn minst ter sprake. Hoe kan het ook anders, de PVV lijkt immers de agenda van het publieke debat volkomen te beheersen.

Dat eist van maatschappijleerdocenten dat zij de thema's populisme, PVV, haar standpunten en de aantrekkingskracht die de PVV op een flink deel van het electoraat uitoefent, nuchter, serieus en zonder vooringenomenheid aan de orde stellen. Daar hebben ze het soms moeilijk mee, vanwege het controversiële karakter van een deel van de PVV-standpunten, vanwege de soms – laat ik het vriendelijk zeggen – nogal onparlementaire woordkeuze van PVV'ers en vanwege het meningenrelativisme van PVV'ers van tweede garnituur.

Meindert Fennema bood op de Docentendag houvast. De PVV boort het electorale segment aan dat sociaaleconomisch linkse opvattingen combineert met sociaal-cultureel rechtse opvattingen. In dat segment zijn lager opgeleiden oververtegenwoordigd en bij hen valt dat onparlementaire woordgebruik goed. Bedenk dat die groep de politiek minst participerende is en durf dus ook te concluderen dat de PVV democratiserende effecten teweeg brengt: zij trekt mensen naar de stembus die anders zouden thuisblijven.

Te lang zijn die kiezers genegeerd door de gevestigde partijen, die nu worden gestraft voor hun habitus van morele superioriteit. Die zullen ze moeten afleggen en dat is wellicht ook voor docenten Maatschappijleer een leerzame les.

Hans van der Heijde

Inhoud

Geen consensus over consensusdemocratie	4
<i>Kamervoorzitter, SER-voorman en politicoloog over de Nederlandse politiek</i>	
Sociale democratisering: de PVV als doorbraakpartij	6
<i>Docentendaglezing door politicoloog Meindert Fennema</i>	
Hoezo, van onbesproken gedrag?	7
<i>Docentendaglezing door staatrechtsgeleerde Wytze van de Woude</i>	
Zelfgekozen eenvormigheid?	9
<i>Docentendag in het teken van identiteit</i>	
Wie is er het eerst bij?	11
<i>Modelles media-educatie op Docentendag</i>	
Europese besluitvorming door leerlingen	14
<i>Interview met Annetje van Sminia, oprichter van het Model European Parlement</i>	
Let's come together!	16
<i>Weerstand tegen vakoverschrijdende samenwerking</i>	
RUBRIEKEN	
Grom	13
Lesmateriaal	18
<i>Het verhaal achter een cijfer</i>	
De werkvloer	20
<i>Samen huilen om Hazes</i>	
Geknipt	21
NVLM	22
Gesignaleerd	23

Geen consensus over consensusedemocratie

Wolter Blankert

Tweede Kamervoorzitter Gerdi Verbeet sprak op de Docentendag inspirerende woorden. Zij deed een dringend beroep op de organisatoren om deze dag volgend jaar in Den Haag te houden, zodat daar het 'Huis van de democratie' gastvrijheid zou kunnen verlenen aan de 'apostelen van de democratie', de docenten Maatschappijleer.

Behalve Kamervoorzitter is Gerdi Verbeet ook grootmoeder. 'We gaan niet stemmen', deelde haar kleinkind haar vanaf de achterbank mee, terwijl zij haar auto over de snelweg stuurde. Die woorden liet zij bezinken om vervolgens met de van haar bekende passie haar eigen grootouders beeldend ten tonele te voeren, hoe die jarenlang hadden gevochten om dat nu zo weinig gekoesterde kiesrecht te verwerven. Het kleinkind op de achterbank liet die woordenstroom op zich inwerken om ten slotte verbaasd te vragen 'Echt waar oma?', met als resultaat dat het kleinkind op zijn beurt zijn ouders van het nut van de stembusgang overtuigde.

Verbeet vertelde deze anekdote om te laten zien dat een klein zetje meestal voldoende is om cynisme te overwinnen. Zij hield een hartstochtelijk betoog tegen dat cynisme; in haar ogen de belangrijkste vorm van ondermijning van de democratie. Om misverstanden uit te sluiten gaf zij er ook een definitie van: 'het ongeloof dat iemand goede bedoelingen kan hebben, de onwil om je eigen daden onder ogen te zien'. Democratie heeft een breed draagvlak nodig, maar de cynicus keert zich ervan

af en wordt zo de parasiet van ons democratisch bestel. Het wezenlijke van de parlementaire democratie is volgens Verbeet het gevecht, maar ook de wil, om er samen uit te komen. Van felle polarisatie leek zij minder gecharmeerd.

De cynicus wordt de parasiet van ons democratisch bestel.

Polderen

Dat gold nog sterker voor de tweede keynote-spreker, Alexander Rinnooy Kan, die is uit de werkgevers is voortgekomen, maar als voorzitter van de Sociaal Economische Raad (SER) de belichaming van het compromis, van de overlegcultuur en van het poldermodel is. Dat poldermodel ligt echter zwaar onder vuur. De grootste regeringspartij van het moment, de VVD, is er nooit de meest fanatieke voorstander van geweest, haar coalitiegenoot, het CDA, natuurlijk wel – maar die partij is zich aan het her-

oriënteren. De gedogende PVV heeft er niets mee op. Stoïcijns negeerde Rinnooy Kan die recente aanvallen op zijn SER. Het zou nog steeds gaan om een belangrijke ontmoetingsplaats tussen werkgevers, werknemers en de onafhankelijke kroonleden, die samen naar harmonie streven. Het is een lichtend voorbeeld voor vrijwel elk buitenland, waar men moeilijk kon begrijpen dat werkgevers en werknemers in goed overleg het gemeenschappelijke belang proberen te dienen door werkbare compromissen na te streven en vriendschappen over en weer niet taboe zijn. Rinnooy Kan hield zijn gehoor voor dat het in het leven altijd gaat om compromissen: met kinderen over het tijdstip van thuiskomen, op het werk over de juiste aanpak en bij het landsbestuur voor oplossingen die op werkelijk draagvlak kunnen rekenen. Het creëren van draagvlak voor het overheidsbeleid is altijd een belangrijke verdienste van onze overlegcultuur geweest en daarin speelde en speelt de SER een hoofdrol. Polderen levert geen stroperigheid op, maar smeeroilie om zaken zonder stakingen van de grond te krijgen. De vraag wat de SER nog voor nut heeft als de regering zich niets van de adviezen aantrekt, stelde Rinnooy Kan zich niet. In zijn van het harmonie-model doordrenkte denken past een dergelijke vraag niet.

Consensusedemocratie

Op deze twee oproepen tot consensus en harmonie, sloot de (keuze)lezing van de politicoloog Rudy Andeweg (Universiteit Leiden) naadloos aan. Nederland werd volgens hem altijd gekenmerkt door een consensusedemocratie (poldermodel), waardoor het *Nederlandse model* soms zelfs werd aanbevolen aan andere samenlevingen met verschillende vijandige bevolkingsgroepen (Noord-Ierland, Zuid-Afrika). Die consensusedemocratie beleefde zijn hoogtijdagen in het verzuilde Nederland van de jaren vijftig, waarbij elke groepering (*zuil*) trouw op de eigen politieke partij stemde en die partijen met hun vaste achterban er samen uit dienden te komen. Hierbij was het streven gericht op zo breed mogelijke coalities, waarbinnen iedere deelnemer iets van zijn gading kreeg. Bij benoemingen van burgemeesters en hoge ambtenaren moest elke zuil naar evenredigheid aan zijn

Hans Teunissen (NVLM), Alexander Rinooy Kan (SER), Nico Bloot (IPP) en Tweede Kamervoorzitter Gerdi Verbeet tijdens de Docentendag (foto: Lizzy Kalisvaart)

trekken komen: 'alles naar evenredigheid' gold als een bijna heilig principe. Ook na de afbraak van de zuilen, eind jaren zestig, bleef dit model nog tot op zekere hoogte opgeld doen, om onder *Paars* een nieuw hoogtepunt te bereiken, toen de VVD en de PvdA elkaar in een kabinet vonden. Die vereniging van de uitersten leidde tevens tot de doodsteek van de consensusdemocratie.

Zwevende kiezer

Nu zo duidelijk werd geëtaleerd dat de oude tegenstellingen in rook waren opgegaan, evenals de solidariteit met de eigen zuil, ontstond op de flanken ruimte voor populistische partijen die zich tegen dat hele *verrotte* bestel keerden. Zoals de provincie Limburg in de jaren zeventig van de vorige eeuw veranderde van de regio met het hoogste geboortecijfer van Europa in het gebied met het laagste kindertal, zo onderging Nederland de metamorfose van een land met hondstrouwe kiezers in een land met een in internationaal verband gezien hoog percentage zwevende kiezers. Die kiezers zijn van hun ankers losgeslagen en kunnen zo kortstondig

houvast bij elke partij zoeken. Heel wat kiezers vergeten zelfs op welke partij zij bij de vorige verkiezingen hebben gestemd. De kiezer voelt zich meer en meer aangesproken door partijen met meer extreme standpunten, die liever samenwerken met de meest nabijge geestverwanten dan een zo breed mogelijke coalitie na te streven. De volledig doorgevoerde evenredige vertegenwoordiging, die plaats biedt aan elke groepering – hoe klein ook – stond er in het verleden borg voor dat ook met minderheden rekening werd gehouden. Nu lijkt de tendens steeds meer te worden 'de meerderheid is almachtig'; meer conform het *Angelsak-*

**De consensusdemocratie
lijkt zich niet meer voor
export te lenen, nu de
houdbaarheidsdatum in
eigen land is verlopen.**

sisch model. De consensusdemocratie lijkt zich, nu de houdbaarheidsdatum in eigen land is verlopen, daarmee niet meer voor export te lenen. Overigens blijven er nog restanten genoeg, zo betoogde de spreker. Het is in Nederland nog steeds ongebruikelijk dat ambtenaren bij politieke veranderingen opstappen. Voor heel wat buitenlanders is het onbegrijpelijk dat Mark Rutte raadsadviseurs van PvdA-huize handhaaft.

Kanttekening

De spreker plaatste geen kanttekeningen bij het aan de internationaal befaamde Nederlandse politicoloog Arend Lijphart ontleende begrip *consensusdemocratie* of *pacificatiedemocratie*, hoewel daar toch wel enige aanleiding voor bestaat. De oude socialistische zuil (de SDAP) werd tot 1939 uit de regering geweerd en dat geldt nog steeds voor alle partijen links van de PvdA (ook voor de SP die in 2006 meer zetels behaalde dan de PVV in 2010). In de jaren zeventig van de vorige eeuw predikte Joop den Uyl de polarisatie en dat mondde gedurende lange tijd uit in een oppositierol voor de PvdA, ook als grootste partij. Daardoor steunden de (stabiele) coalities in die jaren soms op een heel krappe meerderheid; ook toen telde dat voor regeren 76 zetels voldoende was. Men moet kortom nog afwachten of de huidige coalitievorming werkelijk zo veel afwijkt van de vroegere. Als die wil via consensus tot een meerderheid te geraken op de loop gaat, krijgt men de Belgische toestand van dit moment (februari 2011), maar daarvan lijkt in Nederland vooralsnog geen sprake. Opmerkelijk blijft dat de oppositiepartijen, die zo fel en principieel tegen de huidige regering waren, hun stemgedrag toch door 'de merites van de regeringsvoorstellen' (Afghanistan bijvoorbeeld) laten bepalen en niet door de eensgezinde wil de regering zo snel mogelijk te wippen. Dat is meer traditionele Nederlandse consensuspolitiek dan *Angelsaksische politiek*. ◀

Sociale democratisering: de PVV als doorbraakpartij

Hans van der Heijde

Als een politicoloog belooft een voorspelling te doen, gaat hij je vergasten op een historisch exposé. Zo ook Meindert Fennema, hoogleraar Politicologie (Universiteit van Amsterdam) en auteur van de politieke biografie *Geert Wilders, tovenaarsleerling* in zijn docentendaglesing *Haalt de PVV 2014?*. Die vraag bleef onbeantwoord, maar erg was dat niet. Per slot van rekening hoef je voor koffiedikkijkerij geen hoogleraar naar een docentendag te halen. In plaats daarvan ging Fennema in op de kwestie hoe de populistische wildgroei in het zo keurig aangeharkt gedachte burgermanstuintje van de Nederlandse politiek moet worden geduid.

Terug naar 1848, de eerste mijlpaal in een langdurig proces van politieke en sociale democratisering in Nederland. Na 1848 openden de deuren voor politieke ambten zich voor burgers die niet op een adellijke of patriciërsstamboom konden bogen. Dat proces is nog altijd niet voltooid. In het kielzog van Pim Fortuyn wrongen de vastgoedjongens en de amusements- en pornobazen (Meindert Fennema: '... of zijn dat twee aanduidingen voor hetzelfde?') zich door de deuren van het Binnenhof. Geert Wilders introduceert nu de beveiligers, zou men kunnen zeggen. Dit democratiseringsproces verplaatste de zeggenschap over beleid naar het parlement. Drie terreinen bleven echter een dikke eeuw lang buiten schot: koloniaal beleid, buitenlandse politiek (inclusief de Europese Unie) en openbare orde en veiligheid, in casu de burgemeester en de majesteit. Die bleven een exclusieve speelplaats, die niet zonder ballotage kon worden betreden.

Democratisering

Maar dan komt Frits Bolkestein, snel gevolgd door Pim Fortuyn en daarna

door Bolkesteins beste leerling, Geert Wilders. Zij zijn door de afrastering gebroken, met lak aan de elite die dacht daar de dienst te kunnen blijven uitmaken, en met populistisch rommelen in de onderbuik van de kiezers ('Zet Curaçao maar op markplaats.nl')? Ja, maar bedenk wel dat de onderbuik niet per se slechtere politieke resultaten produceert dan de ratio, en ook dat wat voor ratio werd verkocht alleen die van de elite was, die kiezers en parlement nu juist zo graag van deze terreinen weerde.

Wilders, om ons tot hem te beperken, opent terreinen en neemt standpunten in waarvan sommige bij circa 70 procent van de kiezers lijken aan te slaan. Kortom, hier is sprake van democratisering. Zijn populisme hangt samen met (valt samen met? / zorgt voor?) een doorbraak van nieuwe groepen, die zich tegen 'de logen en de gogen' afzetten. Trouwens, van zijn tienpuntenprogramma, grotendeels ontleend aan Bolkestein, zijn negen punten inmiddels bezig beleid te worden. Alleen voor zijn 'three strikes and you're out' (levenslang

na een derde veroordeling wegens een misdrijf) kreeg hij geen handen op elkaar.

Voorkeuren

Waar liggen de politieke voorkeuren van die nieuwe groepen en waarom zijn de gevestigde partijen zo slecht in het herkennen van die voorkeuren en het aanboren van die kiezers? Die voorkeuren zijn een combinatie van sociaaleconomisch linkse en sociaal-cultureel rechtse opvattingen. Dat geeft meteen het antwoord op de tweede vraag: de gevestigde partijen die consequent links of rechts op beide terreinen zijn, spreken deze kiezers niet aan. Sterker, omdat ze weigeren, of niet in staat zijn, hun habitus van morele superioriteit af te leggen, wekken ze juist irritatie op bij dit deel van het electoraat.

Alleen die andere anti-establishmentpartij, de SP, leek even te slagen in het aanboren daarvan, maar zij heeft het combineren van sociaaleconomische linkse met sociaal-cultureel rechtse standpunten niet kunnen of willen volhouden.

Docentendaglezing door staatrechtsgeleerde
Wytze van de Woude

Hoezo, van onbesproken gedrag?

Hans van der Heijde

Hoe zou u PVV-Kamerlid Eric Lucassen willen typeren? Die vraag beantwoordde politicoloog Meindert Fennema in een televisie-interview met: 'Als een man met een hele lange lul en een kort lontje'. In zijn lezing *Kamerleden onder vuur* bewees staatrechtsdocent Wytze van der Woude (Universiteit Maastricht) Lucassen nog eens eer: dit Tweede Kamerlid had met zijn veroordeling wegens ontucht met ondergeschikten en zijn dreiging met brievenbusmisbruik de rafelranden van de parlementaire representatie op de publieke agenda gezet. Waarom kon hun Kamerzetel niet onder hun zitvlak worden weggetrokken?

Meindert Fennema (foto: Lizzy Kalisvaart).

Intussen heeft Wilders wel van de rechtse Bolkesteinkoers moeten afwijken en linkse sociaaleconomische standpunten moeten adopteren om de toestroom van kiezers niet te blokkeren; getuige bijvoorbeeld zijn zwenking met betrekking tot de pensioenleeftijd en de versoepeling van het ontslagrecht. Noem dat opportunisme, maar besef dan wel dat Wilders een man met een missie is, waarvan hij niet zal afwijken: zijn kruistocht tegen islamisering. Tijdens de discussie na de lezing werd Fennema toch nog even tot koffiedikkijkerij aangezet: is er nog steeds een PVV in 2014? Aan het electoraat zal het niet liggen. Misschien wel aan de wankel constructie van de PVV: zij telt twee leden, waarvan een de persoon Wilders is en de ander de rechtspersoon Stichting Groep Wilders. Fennema achtte de kans overigens niet ondenkbaar dat Wilders, de persoon, de bodyguards en de enge Haagse horizon zat, op zeker moment naar een (Amerikaanse) neoconservatieve denktank zal verhuizen. ◀

De beantwoording van deze vraag vergde een diepgaande staatrechtelijke analyse. Ten eerste moest worden vastgesteld wat het karakter van de Nederlandse, representatieve democratie is. Men is gewend dat begrip praktisch te benaderen. Het is onmogelijk om wekelijks bij elkaar te komen om collectief beslissingen te nemen en daarom kiest men vertegenwoordigers die dat namens hen doen. Dat vooronderstelt echter een notie van volkssoevereiniteit.

Volkssoevereiniteit

Juridisch gesproken ontbeert Nederland volkssoevereiniteit. Sla de Grondwet er maar op na. De representativiteit van de Nederlandse democratie is daarmee niet zozeer praktisch, als wel principiële, in de zin dat die is bedoeld om de burgers en hun waan van de dag op afstand van de politieke besluitvorming te houden. Eenmaal gekozen behoren de vertegenwoor-

digers voor de duur van hun mandaat van directe burgerbemoediging te zijn gevrijwaard. Ze stemmen 'zonder last': ze hebben een vrij mandaat en hoeven ook na een roeyement door hun partij hun zetel niet af te staan. Voorbeelden te over.

Kiezerslegitimatie

Ten tweede is amper sprake van een kiezer-gekozenrelatie. Het kiesstelsel van evenredige vertegenwoordiging leidt ertoe dat de overgrote meerderheid van de Kamerleden helemaal geen kiezerslegitimatie heeft: ze zijn op de slippers van hun lijsttrekkers binnengekomen en niet dankzij het feit dat zij zelf de kiesdeler hebben gehaald. Wie opmerkt dat hiermee een zekere spanning met dat vrije mandaat ontstaat, heeft gelijk. De markerende electorale legitimatie, voortvloeiend uit het gehanteerde kiesstelsel, heeft zo zijn problematische kanten. Men kan de kiezer amper verwijten dat

Tweede Kamervoorzitter Frans-Joseph van Thiel (1963–1972) roept de Kamerleden tot de orde.

hij er met zijn stem zelf schuldig aan is een kandidaat met een kerfstok in de Tweede Kamer te hebben gekozen, want in de meeste gevallen heeft hij dat helemaal niet gedaan (meer dan een paar honderd stemmen zullen op PVV'er Eric Lucassen niet zijn uitgebracht).

Democratie

Ten derde is de Nederlandse democratie staatsrechtelijk een formele democratie. De Grondwet kent geen bepalingen die het onmogelijk maken dat de democratie langs democratische weg wordt afgeschaft. Vergelijk dat met Duitsland, waar de grondwet besluiten verbiedt die niet langs democratische weg kunnen worden teruggedraaid. Dat formele karakter maakt van de volksvertegenwoordiging een *free market place of ideas* en een mogelijkheid Kamerleden van hun zetel te beroven zou de vrijheid van die markt aantasten. Ten vierde kan de vraag worden gesteld wat en wie een Kamerlid zijn zetel zou mogen afnemen. Dat kan alleen maar de rechter zijn, maar wordt daarmee het beginsel van machtscheiding geen geweld aangedaan?

Immunititeit

Hiermee zijn de algemene kaders geschetst. Over naar de kwestie van immunititeit. Beschermt die immunititeit een Kamerlid tegen strafrechtelijke veroordelingen en kan hij dus ook niet op grond daarvan worden ontslagen? Ter verduidelijking van die immunititeit: Kamerleden kunnen niet worden vervolgd voor uitingen en handelingen gedaan en gepleegd tijdens (plenaire en commissie-) vergaderingen. Pas op: zodra de vergadering is geschorst is het ook met die immunititeit

gedaan! Bovendien betekent immunititeit niet dat ze dus alles maar mogen. Net zoals u toch een treinkaartje behoort te kopen, ook al staakt de conducteur, zo hoort ook een Kamerlid de regels voor het maatschappelijk verkeer in acht te nemen, ook al wordt hij bij overtreding niet vervolgd.

Verder hebben Kamerleden natuurlijk met hun eigen reglementen te maken. De Kamervoorzitter (zelf een van de 150 Kamerleden) heeft allerlei bevoegdheden om de parlementariërs tot de orde te roepen en als dat niet lukt, uit de vergadering te verwijderen. Dat laatste geldt slechts voor de duur van de vergadering; de volgende dag wordt weer met een schone lei begonnen.

Zetelverlies

Toch zijn er omstandigheden die tot het ontnemen van een Kamerzetel leiden: incompatibiliteit (het Kamerlidmaatschap mag niet met bepaalde andere functies, zoals een ministerschap, worden gecombineerd) verlies van Nederlandschap, of

ontzetting uit het kiesrecht. Dat laatste biedt nauwelijks houvast. Alleen bij zeer specifieke misdrijven – (poging tot) aanslagen op de koning, op bevriende staats-hoofden of op parlementsliden – die bovendien met een gevangenisstraf van ten minste een jaar worden gevonnis, kan de rechter daartoe besluiten. Maar dat is het dan ook. Kortom, een verklaring van goed gedrag is niet vereist voor een Kamerlidmaatschap. Bewijs van slecht gedrag, vertoond tijdens een Kamerlidmaatschap, of voordien, maar pas tijdens een lidmaatschap aan de kiezers onthuld, heeft geen consequenties voor zetelbehoud; althans niet tot de eerstvolgende verkiezingen. Dan is het aan het electoraat. Vanzelfsprekend betekent dat niet dat er helemaal geen sprake van consequenties is, maar die liggen op het terrein van politiek functioneren. Lucassen zal wel de laatste zijn om zich luidruchtig bij de interruptiemicrofoon op te stellen tijdens een debat over bescherming van burgers tegen ongewenste postbestellingen. ◀

(advertentie)

Deze en andere vragen komen aan bod in **ANGRY / Jong en Radicaal**: een fotografie- en nieuwe media project over radicalisering onder jongeren. Met jongeren, vóór jongeren.

Op 22 januari zijn de tentoonstelling en de speciale website gelanceerd. U kunt nu ook in het onderwerp duiken met uw klas. Vakoverstijgende educatieve modules voor havo/vwo bij geschiedenis, maatschappijleer en CKV zijn gratis beschikbaar. **Wie voor 1 april de lessen afrondt, dingt mee naar een plek in de tentoonstelling!**

Kijk op www.a-n-g-r-y.nl/ educatie voor het complete aanbod van lesmateriaal en rondleidingen.

ANGRY is een project van het Nederlands Fotomuseum, Paradox en Kosmopolis Rotterdam i.s.m. Prospektor en bioscoop LantarenVenster.

Zelfgekozen eenvormigheid?

Coen Gelinck

Maatschappijleerdocenten hebben geen sterke identiteit. Dat was althans de conclusie van antropoloog Oskar Verkaaik. Hij vroeg de aanwezigen bij zijn lezing hun identiteit in drie woorden samen te vatten. Er was niemand die dat kon. Of misschien was er niemand in de zaal die dat wilde. Op de Docentendag Maatschappijleer uit de kast komen als moslim, Jehova's getuige, homo, PVV'er of Belg is minder gemakkelijk dan het lijkt. Op een internetforum met gelijkgestemden zou dat wel eens eenvoudiger kunnen zijn. Dat viel af te leiden uit de lezing van cultuursocioloog Willem de Koster.

De hoofdvraag voor antropoloog Oskar Verkaaik (Universiteit van Amsterdam) was waarom sommige mensen een sterkere identiteit hebben dan anderen? Hij beantwoordde deze en andere vragen met behulp van een aantal sociaalpsychologische en antropologische theorieën. Antropologen gaan ervan uit dat een identiteit altijd wordt gecreëerd door het benadrukken van het contrast met een andere groep. Dit proces van *othering* gaat gepaard met het maken van een gereduceerd beeld van de ander, gevolgd door het maken van een gereduceerd beeld van de eigen groep. Op die manier worden Belgen bourgondisch en Nederlanders calvinistisch. Het effect van de toewijzing van een identiteit aan de ander zorgt voor een reactie bij die ander. Hij is immers ook een mens van vlees en bloed. Volgens Verkaaik gaat dit zeker op voor minderheden waar door de meerderheid een beeld op wordt

geprojecteerd. De leden van de minderheid zullen zich tegen dit van hen geschapen beeld verweren, of ze zullen het beeld internaliseren. In beide gevallen leidt dit tot een sterke identiteit. De meerderheid voelt minder noodzaak om zich een sterke identiteit aan te meten.

Problematisch concept

Overigens is identiteit een problematisch concept. Volgens veel antropologen is identiteit *invented tradition*. Het bestond niet in de premoderne tijd en de uitvinding van deze traditie heeft – net als de uitvinding van de natie – alles te maken met politieke groepsvorming en machtsverschillen. Identiteiten kunnen door politieke machthebbers worden ingezet en gemanipuleerd om belangen veilig te stellen en machtsverschillen in stand te houden. Identiteiten zijn echter niet onveranderlijk. Bestond de Nederlandse identiteit

vroeger bij gratie van de vergelijking met andere landen en mogendheden, tegenwoordig wordt die identiteit bepaald door het contrast met een andere *ander*: de immigrant.

Dat het belang van identiteit voor mensen is toegenomen heeft alles te maken met een paradox van de moderne samenleving, die massaal én individualistisch is. De identiteit is een antwoord op die paradox: het verbindt het individu met een grotere groep. Ook een geïndividualiseerd mens wil zich ergens thuis voelen en kiest dus voor een bepaalde subcultuur. Identiteit is zelfgekozen eenvormigheid, aldus Verkaaik. Onduidelijk bleef in hoeverre deze keuze voor een bepaalde identiteit bewust wordt gemaakt. Een bekering is vaak het eindpunt van een langdurig proces, en dat geldt ook voor een coming-out. Deze keuzen worden bewust gemaakt. Komt daar echter niet ook een onbewust socialisatieproces bij kijken dat ervoor zorgt dat mensen binnen een nieuwe subcultuur gaan passen en er hun weg kunnen vinden? Op de website www.exactitudes.com is goed te zien dat eenvormigheid het resultaat van individuele keuzen is. De vraag blijft echter in welke mate kledingstijl en andere uitingen van identiteit zelfgekozen zijn.

Internetfora

Ook bij de lezing van Willem de Koster (Erasmus Universiteit Rotterdam) over de sociale betekenis van internetfora stond het begrip identiteit centraal. Deze cultuursocioloog interviewde leden van drie internetfora: *Stormfront*, voor rechtsextremisten, *RefoAnders*, voor orthodox-protestantse homoseksuelen, en *Flits-service*, voor automobilisten op zoek naar informatie over snelheidscontroles. Vooral bij de eerste twee fora ziet men het proces dat hierboven wordt beschreven: een minderheid meet zich een sterke identiteit aan als reactie op het (vermeende) beeld dat de meerderheid van deze groep heeft. Voor het zoeken naar bevestiging van die identiteit is een internetforum een veel gekozen middel. De Koster concentreerde zich niet op de vraag of op internet virtuele gemeenschappen ontstaan; dat leidt namelijk al snel tot een eindeloze welles-nietesdiscussie omdat de verschillende kampen er verschillende definities van het begrip *gemeenschap* op na houden. In plaats

Foto: Lizzy Kalisvaart

daarvan keek hij naar de motieven van mensen om actief te zijn op internetfora. Zijn conclusie is dat de manier waarop mensen samen zijn op internet alleen kan worden begrepen door naar de context (hun sociale leven buiten internet) te kijken.

Toevluchtsoord en springplank

Voor de rechts-extremisten en een deel van de orthodox-protestantse homoseksuelen is het forum een *toevluchtsoord*: een gemeenschap waar ze onder elkaar zijn en niet worden gestigmatiseerd zoals in hun dagelijks leven. Op het forum vindt men gelijkgestemden, steun en vriendschap. Daarom worden buitenstaanders ook actief uitgesloten. Zo worden bij *Stormfront* mensen met een andere mening bijvoorbeeld naar een ander deel van de website ('het hol van de leeuw') verbannen. Op *RefoAnders* wil dit deel van de bezoekers liever geen hetero's toelaten en geen felle onderlinge discussies voeren. Een ander deel

van de bezoekers van *RefoAnders* heeft geen last van stigmatisering. Toch is identiteit ook voor hen een belangrijk thema. Zij bezoeken het forum als onderdeel van reflexieve identiteitsvorming: hoe kan een leven als homo worden ingericht in relatie met het geloof en de mensen in de omgeving om hem heen? Op die vraag krijgen ze geen antwoord van de traditionele kerkelijke autoriteiten of uit de media. Deze groep heeft dus een heel ander motief om aan het forum deel te nemen dan stigmatisering door de omgeving. Zij zien het forum als een open, heterogene debatplaats met ruimte voor discussie en voor buitenstaanders (hetero's). Het forum is voor hen een *springplank* naar het dagelijks leven: zij gebruiken de online-gedachtewisseling op het forum om hun offline-leven vorm te geven.

Sociale beweging en gezelligheid

Flitsservice is een heel ander soort forum. Deze website is niet gevormd rondom

een identiteit, maar gericht op informatievoorziening over verkeerscontroles en flitspalen. Actieve deelname aan het forum is niet nodig om de gewenste informatie te krijgen, maar toch is er sprake van (soms jarenlange) actieve participatie door bezoekers. Wat is hun motief?

Aan de ene kant vormt het forum een online *sociale beweging*. De bezoekers zijn anti-institutionalisten met een gedeelde onvrede over de overheid en bezorgde burgers met zorgen om het verkeersbeleid en de democratische rechtsstaat. Deze groepen geven hun collectieve actie ook buiten het forum vorm: de ene groep door het systeem met een lawine aan bezwaarschriften te frustreren, de andere groep door inspraakavonden te bezoeken en alternatieven voor het overheidsbeleid aan te dragen. Van deze groepen is de gedeelde identiteit online gegroeid, dit in tegenstelling tot de bezoekers van *Stormfront* en *RefoAnders*.

Een deel van de bezoekers van *Flitsservice* vormt daarnaast een online-levensstijlgroep of *neo-tribe*. Dit zorgt voor veel *offtopic*-activiteit in dit forum: ze zitten in het virtuele café waar ze virtuele kopjes koffie drinken. Daarbij gaat het al lang niet meer over verkeersbeleid. Deze groep heeft ook veel offline-ontmoetingen. Er is sprake van een hechte vriendengroep waarbinnen lief en leed wordt gedeeld: naast ziekenhuisbezoeken en gezamenlijke vakanties is er zelfs een huwelijk gesloten.

Niet exotisch

Uit het onderzoek van De Koster blijkt dat internetfora op verschillende manieren en vanuit allerlei verschillende motieven worden gebruikt. Er is dus geen sprake van *technologisch determinisme*: internet en de sociale media bepalen niet het gedrag van gebruikers. Hoe zij het forum gebruiken hangt af van hun doelen en van hun leefomgeving buiten het internet. Online-contact is niet per definitie vluchtig. Het is geen exotisch andere wereld. Orthodox-protestantse homoseksuelen met identiteitsvragen kunnen zich bij een vereniging of gespreksgroep aansluiten, maar kunnen ook het online-contact zoeken. Het doel blijft hetzelfde, alleen het middel is anders. ◀

Wie is er het eerst bij?

Lieke Meijs

Waar moet een les aan voldoen om het predicaat *modelles* te verdienen? Er moet sprake zijn van een mix van theorie en praktijk, gelardeerd met actualiteit. Die kregen de toehoorders van de docentendaglesing van hoogleraar Journalistiek, cultuur en media Marcel Broersma (Rijksuniversiteit Groningen) in ruime mate, met vele krantenartikelen, journaalbeelden en interviewfragmenten. De les moet aanzetten tot nadenken over de ontwikkelingen in het medialandschap. Ook dat gebeurde bij de bezoekers van de betreffende lezing. Lieke Meijs was erbij.

Milly en Ruben, een vermoord meisje en een jongetje dat als enige een vliegtuigramp overleeft, zijn twee casussen die illustreren hoe de media zijn veranderd door de opkomst van nieuwe media, de transformatie van het journalistieke veld en het verschijnsel mediahype.

Aan de hand van de veldtheorie van Bourdieu worden de machtsverhoudingen in het medialandschap verkend; machtsverhoudingen die steeds meer verschuiven. De tijd dat iets pas nieuws was als het in *NRC Handelsblad* had gestaan, ligt ver achter ons. Nu gaat het om wie het eerst een nieuwsitem heeft. Dan onderbreken ook de publieke omroepen hun programma om te melden dat het dode lichaam van Milly Boele is gevonden. De oude vertrouwde waarden die de media deelden, zoals berichtgeving gebaseerd op feiten en respect voor de privacy, staan ter discussie. De journalistiek is zich ook steeds autonomer gaan opstellen, maar wordt tegelijkertijd ook meer ingeperkt door de commerciële belangen. De moordenaar van Milly Boele, politiemann Sander V. krijgt geen enkele bescherming meer en wordt in vele media neergesabeld

Foto: Kidon

door een ex-vrouw, door burens die hem zagen feesten na de moord en door de publieke opinie die zich afvraagt hoe de selectie van politiemannen in Nederland eigenlijk plaatsvindt.

Strijd

De verschuiving van analoge naar digitale media vergroot de mogelijkheden van de media en maakt dat die ook direct uitwisselbaar en manipuleerbaar zijn. De volledige naam van de dader verschijnt nog niet in de krant, maar wel op internet, waar kan worden doorgelinkt naar foto's waarmee de dader aan de digitale schandpaal wordt genageld. De calculerende consument gaat op zoek naar de meest efficiënte manier om aan nieuws te komen en de uitbreiding van de media (sociale media, netwerken) leidt ook tot het verlies van monopolieposities die van oudsher werden bekleed. *PowNews* verandert het politieke landschap en daar moeten politici mee leren omgaan. Andere media gaan op zoek om zich opnieuw te positioneren. Dan maakt de *Telegraaf*-journaliste de keuze om naar de plaats van de vlieg-

**De mediahype is
een gevolg van
zichzelf versterkende
processen binnen
de nieuwsproductie.**

tuigramp te bellen en Ruben te interviewen, die nog niet eens weet dan zijn ouders en zusje zijn omgekomen. Een misser die *De Telegraaf* heeft moeten rechtzetten. Dit zijn evenwel risico's die in de strijd om de machtspositie in het nieuws worden genomen. Het *NOS Journaal*, meegaand in de dynamiek van het nieuws, zendt binnengekomen beelden van Ruben in het ziekenhuisbed in Tripoli direct uit, terwijl nog niet bekend is wie hij precies is.

Analyse van een mediahype

Veel kinderen verdwijnen voor kortere of langere tijd, maar halen geen enkele

krantenkolom. Wat maakte dat de verdwijning van Milly Boele een ware mediahype werd? De organisatie Amber Alert dreigde haar subsidie te verliezen. Een betere ambassadeur dan een verdwenen meisje, is niet te bedenken: had de moord niet kunnen worden voorkomen, als het bericht van verdwijning eerder en in bredere kring was verspreid? Een week na deze mediahype kreeg de organisatie Amber Alert extra geld van de overheid.

Daarnaast zijn de ouders spelers in het veld; ze leveren zich uit aan het *Algemeen Dagblad* en aan het televisieprogramma *Hart van Nederland* en lopen door deze keuze een fuik in waar ze niet meer uit kunnen. Dan ontstaat de mediahype: een mediabrede, snel piekende nieuwsgolf die één gebeurtenis als start heeft en die voor het grootste deel het gevolg is van zichzelf versterkende processen binnen de nieuwsproductie (Vasterman, 2004). Kenmerk van een hype is dat die nauwelijks kan worden doorbroken. De kwaliteitsmedia doen wel pogingen om zich niet te laten meeslepen of analyseren in hun kranten-

(advertentie)

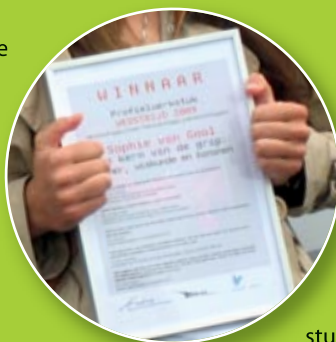
Het beste profielwerkstuk en het beste sectorwerkstuk gezocht

De beste profielwerkstukken, (deels) geschreven voor maatschappijleer of maatschappijwetenschappen, maken wederom kans op een 'hoge' prijs. Dit jaar kunnen óók vmbo-sectorwerkstukken worden ingestuurd!

Net als vorig jaar winnen de schrijvers van de beste werkstukken – letterlijk en figuurlijk – een prijs op niveau. Met een prominente Nederlander kunnen ze bovenop de Euromast de maatschappij van bovenaf bezien en praten over hun profiel- of sectorwerkstuk. Dit alles onder het genot van een goed diner.

HAVO EN VWO

U kunt het havo- of vwo-werkstuk van uw leerling(en) insturen naar: profielwerkstuk@nvlm.nl. Vanzelfsprekend kunt u ook meerdere werkstukken insturen. Mail het werkstuk samen met een ingevuld deelnameformulier voor 7 april 2011.

VMBO

U kunt het vmbo-werkstuk van uw leerling(en) insturen naar: sectorwerkstuk@nvlm.nl. Ook voor deze wedstrijd kunt u meerdere werkstukken insturen. Stuur een werkstuk ook in als het door leerlingen bij een ander vak of een andere docent is gemaakt, maar wel een duidelijk maatschappijleerthema heeft. Mail het werkstuk samen met een ingevuld deelnameformulier voor 7 april 2011.

Deelnameformulieren kunt u downloaden via www.nvlm.nl.

kolommen waarom gebeurt wat er gebeurt. De nieuwsgaring gaat evenwel 24 uur per dag door en alle verslaggevers haasten zich naar de locatie waar de moord werd gepleegd en Frits Wester twittert dat er een extra RTL-nieuwsuitzending komt omdat Milly Boele is gevonden.

Framing

De overkill aan nieuwsberichten over Milly Boele verschaft divers materiaal om de gekozen *framing* in beeld te brengen. Een eerste voorbeeld van *framen* is het inzoomen op human interest, zowel op de dader ('Sander V. dronk bier op het graf van Milly') als op het slachtoffer en haar familie. In een latere fase komen daar andere personen bij: Bekende Nederlanders die aangeven geschokt te zijn door haar dood en de voormalige mentor van Sander V. die zegt: 'Je vergeet duizenden leerlingen, maar Sander niet'. Het is een menselijke behoefte van alle tijden, waar nu de rem af lijkt te zijn. Een tweede voorbeeld van framing is het richten van de focus op de politieke verantwoordelijkheid. Waarom overweegt men de subsidie voor Amber Alert stop te zetten, waarom worden agenten niet voldoende gescreend en waarom duurde het zolang voordat Milly werd gevonden?

Een derde voorbeeld betreft het journalistieke activisme. SBS6-journalisten identificeren zich zodanig met hetgeen is gebeurd dat zij gaan helpen door raambiljetten te verspreiden, door oproepen te doen aan personen die Sander V. kennen foto's op de sociale media te plaatsen en daarmee, net als in een soap, de kijkers aan het verhaal te binden.

Tot slot buigen bezorgde docenten Maatschappijleer zich over de vraag wat ze moeten met leerlingen die alleen in humaninterestberichten zijn geïnteresseerd. Broersma is daar helder over: er is voor leerlingen al veel gewonnen als ze zich bewust worden van de mechanismen die in het huidige medialandschap spelen... en dat ze weten dat ze geen foto's op internet moeten zetten, want daar kunnen ze nog jaren last van hebben. ◀

Foto: Koen van Rossum

Notities rond 2 maart

De conservatieve mastodonten Bolkestein en Hillen hebben, onafhankelijk van elkaar en in verschillende kranten, ongeveer hetzelfde gereageerd op de verkiezingen van 2 maart. Je ziet de heren in die interviews haarscherp voor je: achterovergeleund met een sigaar in het hoofd analyseren ze de Nederlandse kiezer. Het komt erop neer dat bij ons extremisme nooit een lang leven beschoren is. Wij houden niet van stampij, van ruzie in de tent. De boodschap is helder: niet bang zijn voor Wilders, je schakelt hem *uit* door hem *in* te schakelen. Net als die eeuwig lastige puber achter in je klas.

Het is duidelijk dat beiden onderwijservaring hebben, Hillen zelfs als leraar Maatschappijleer! Waarom vallen tijdens verkiezingscampagnes zowel de media als politici ons toch altijd zo lastig met hun belerende mantra's? Zoals dat je moet stemmen op programma's en niet op personen. Ik zou niet weten waarom. En dat bij gemeentelijke en provinciale verkiezingen de landelijke politiek geen rol mag spelen. Hoezo niet? Denken ze dat we achterlijk zijn? Waar bemoeien ze zich trouwens mee! Als het niet mede om de Eerste Kamer ging, dan zou ik, zelfs als stembureauvoorzitter, vorige week waarschijnlijk niet eens gestemd hebben! Ik kende niemand van die Noord-Hollandse kandidaten.

Het echte nieuws kwam vorige week overigens uit het oproerige Midden-Oosten. Belangrijker dan wie er in de Staten komen is de signalering van een demografische tijdbom. Van Marokko tot Centraal-Azië is het Westen omsloten door een halve maan van boze, goed opgeleide maar werkloze jongeren die 'niets te verliezen hebben dan hun ketenen'. Die zijn voor de grimmigste repressieregimes nog niet bang. Ze hebben kind noch kraai en tijd zat, dus trekken ze onbekommerd op naar de pleinen en blijven daar tot hun eigen dood of die van hun dictator. Als het geen Chinese vervloeking was zou ik zeggen: er staan ons nog interessante tijden te wachten.

Grom

g.vanrossum@maatschappijpolitiek.nl

Europese besluitvorming door leerlingen

Bas Banning

Het simulatiespel *Model European Parliament* (MEP) bestaat al meer dan twintig jaar. Annetje van Sminia startte het simulatiespel in 1989 met twaalf scholen. Op dit moment wordt het in alle (kandidaat)lidstaten van de Europese Unie (EU) door tienduizenden leerlingen gespeeld. Tijd voor een interview over het ontstaan en de toekomst van het MEP. Een gesprek met een bevlogen vrouw.

Het huis van het echtpaar Sminia-Meijerink is een statig pand vlakbij het centrum van Den Haag. Hier zetelt het hoofdkantoor van het *Model European Parliament*. Het MEP (zie inzet) bestaat uit Annetje van Sminia-Meijerink, haar man Leopold van Sminia en een secretaresse. 'We hebben een kantoor aan huis en besteden hier meer dan een dagtaak aan', zegt Van Sminia. Haar man heeft meer dan 25 jaar op het Kabinet van de Koningin gewerkt. Vanaf 1990 staat hij haar bij in de organisatie van het MEP.

Actieve participatie

Van Sminia is opgeleid als jurist. Na een korte periode in de rechtspraak te hebben gewerkt, zag ze het opgroeien van haar kinderen als een mooie gelegenheid om het onderwijs in te gaan. 'Ik zag in mijn lessen Maatschappijleer dat mensen bijna niets over de Europese Unie wisten. Als het over Europa gaat vallen leerlingen na tien minuten in slaap, zelfs als de docent een goede dag heeft en uitstekend lesgeeft. Wat zeg ik: het hele Nederlandse volk valt in slaap als Europa wordt genoemd!'. Na aanleiding van haar overstap naar het onderwijs volgde ze een opleiding in de Verenigde Staten: 'Ik werd daar getraind in effectieve vormen van kennisoverdracht die *active participation* bevorderen. Dat

kan bijvoorbeeld door een simulatiespel'. In Nederland werd er in die tijd al gewerkt met een politiek simulatiespel, het *Model United Nations*, maar volgens Van Sminia deden hier voornamelijk Amerikaanse scholen uit de hele wereld aan mee en was het te massaal. Zij wilde juist scholen in Nederland bereiken. Ze besloot een eigen simulatiespel te maken over de besluitvorming van de Europese Unie. Dit werd het *Model European Parliament*.

MEP

Het *Model European Parliament* begon in 1989 als eenmalig evenement. Van Sminia vatte het plan op om uit elke provincie een school te vragen om zo met leerlingen uit twaalf provincies de besluitvorming van het Europees Parlement na te spelen. Ze koos uit elke provinciehoofdstad een school en zorgde ervoor dat alle zuilen waren vertegenwoordigd. Het eerste MEP, waarin de deelnemende scholen elk een lidstaat kregen toegewezen, werd nog in de oude zaal van de Tweede Kamer gespeeld. De leerlingen kregen de opdracht: 'Bel de Franse ambassade om te vragen wat de mening van de Franse regering is, maar je hoeft niet per se die mening te delen'.

Na afloop waren de scholen zeer enthousiast en wilden ze het nog een keer herhalen. Dat kon, op één voorwaarde: als ze in hun eigen provincie in staat waren een provinciaal *Model European Parliament* op te zetten. Dat bleek een gouden greep. Op dit moment doen jaarlijks 2.500 leerlingen uit allerlei schooltypen en uit heel Nederland mee

Model European Parliament

Het *Model European Parliament* (MEP) is een meerdaags simulatiespel over besluitvorming van de Europese Unie (EU). Circa tien scholen uit een provincie doen mee aan een provinciaal MEP. Elke school vertegenwoordigt een EU-lidstaat en vaardigt tien leerlingen af naar de provinciale zittingen. Iedere leerling concentreert zich op een actueel onderwerp. Over dit onderwerp moeten zij samen met de andere lidstaten in twee dagen een resolutie schrijven. De laatste dag van het provinciale MEP presenteert elke commissie haar resolutie en wordt er door de lidstaten gestemd. De beste leerling van elke school mag aan het landelijke MEP deelnemen. De landelijke conferentie is ook een selectie voor deelname aan de twee internationale conferenties. Deze conferenties zijn steeds in een ander Europees land. Het programma is bedoeld voor havo en vwo. Voor vmbo-leerlingen is er helaas nog geen programma.

Fracties

Er is bij het ontwerp van het *Model European Parliament* bewust voor gekozen om niet de politieke fracties in het Europese Parlement te simuleren. Deelnemers moeten kennis nemen van de standpunten van de regering van de lidstaat die ze representeren, maar geven uiteindelijk hun eigen politieke mening.

aan de provinciale en landelijke bijeenkomsten.

Internationaal succes

In 1993 werd de Europese versie van het MEP opgezet. Er bestond al wel een soort EU-simulatiespel in Frankrijk, maar dat was volgens van Sminia te elitair. Ze belde met Nederlandse ambassadeurs in de Europese hoofdsteden en vroeg of er nog een goede school was die aan dit project zou willen deelnemen. In 1994 kwam het eerste Europese MEP bijeen in Nederland. Van Sminia paste dezelfde strategie toe als bij de provinciescholen: de scholen werden zodanig geselecteerd, dat zij in staat waren in eigen land een nationaal MEP te organiseren. Met de uitbreiding van de Europese Unie werd ook het MEP steeds groter. Op dit moment wordt het in alle 27 lidstaten en in drie kandidaat-lidstaten gespeeld. De internationale zittingen rouleren tussen de lidstaten. Het drieëndertigste MEP werd in Istanbul gehouden. De delegaties van de kandidaat-lidstaten mogen niet meestemmen, maar zijn als observator bij de vergadering aanwezig. Wel kunnen zij hun instemming of afkeuring over een voorstel uitspreken.

De internationale organisatie kost Van Sminia en haar man veel tijd: 'Wij moeten dertig ballen tegelijk in de lucht houden, want ik wil wel dat ze mijn programma echt uitvoeren'. In elk land is het weer anders geregeld. Vele lidstaten kennen een grootschalige aanpak, zoals Spanje, waar jaarlijks meer dan 7.000 leerlingen meedoen. Geografische en sociale spreiding staan voorop. In Turkije moet echter wel met de elitaire scholen in de grote steden worden begonnen. In veel Turkse provinciesteden hebben scholen te weinig geld om mee te doen en hebben ze problemen met het Engels als voertaal. Nationale stereotypen blijken volgens Van Sminia overigens vaak te kloppen: de Grieken gaan meestal op

het laatst dwarsliggen, de Duitsers sturen hun voorstel ruim op tijd rond.

Besluitvormers van de toekomst

Wat is de opbrengst van de simulaties? Van Sminia stelt op enthousiaste toon: 'Er komen verrassend goede dingen uit. Jongeren komen met frisse en goede oplossingen'. Het belangrijkste doel is evenwel dat 'een grote groep jonge mensen zich op Europa focust. Zij zijn de *decision makers of the future*, de intellectuele elite, maar ze zijn niet elitair van huis uit', zo benadrukt van Sminia, 'ze komen uit alle provincies en hebben allerlei verschillende achtergronden'. Deze spreiding over heel Nederland en over verschillende denominaties is bewust. Het gaat er niet om alleen de beste leerlingen te bereiken, maar ook om leerlingen met verschillende achtergronden bij elkaar te krijgen. Ze bestuderen samen een probleem, praten erover en zoeken samen een oplossing. Het MEP is volgens van Sminia dan ook geen debatwedstrijd: 'Wij debatteren niet, wij discussiëren om tot een resultaat te komen waar in iedereen zich kan vinden'. Het *Model European Parliament* bleek in de loop der jaren een goede kweekvijver voor politiek talent. Zo deden de Kamerleden Farshad Bashir en Martijn van Dam ooit mee aan het MEP. Ook zitten er in de politieke jongerenpartijen veel MEP'ers: 'Ze hebben geleerd om niet aan de kant te blijven staan, maar om in te grijpen'.

Toekomst

Al zijn Van Sminia en haar man nog steeds zeer bevlogen, ze zijn niet meer

de jongsten: beiden zijn begin zeventig. Gevraagd naar hun MEP-toekomst antwoordt ze: 'Het is niet goed om dit te lang achter elkaar te doen. Het grootste probleem is telkens om geld van verschillende fondsen, instellingen en de overheid te verzamelen. Vooral mijn echtgenoot heeft hierin een grote en belangrijke rol gespeeld'. Onlangs hebben ze besloten om zich geleidelijk uit de organisatie van het MEP terug te trekken. In 2013 zal de nationale organisatie volledig in handen van het Montesquieu Instituut komen.

Het Nederlandse MEP is al jaren een groot succes. Het spijt Van Sminia dat ze niet alle Nederlandse scholen heeft kunnen bereiken: 'Er is bijna geen plek meer in het MEP. Statenzalen zijn klein en er doen al te veel scholen mee'. Docenten die nog mee willen doen moeten contact opnemen met de provinciale coördinatoren. Ook kan het programma op de eigen school worden gedraaid. Gevraagd naar haar toekomstdroom voor het MEP brandt Van Sminia los: 'Europa onder de aandacht brengen lukt niet door bijvoorbeeld een *Nacht van Europa* of andere geldverslindende programma's te organiseren, wel door schooluitwisselingen. Europa zou in elke EU-lidstaat dit programma moeten ondersteunen. Als het aan mij ligt wordt het op alle Europese scholen een onderdeel van het curriculum'. ◀

Meer informatie: www.mepnederland.nl.

Wilt u op dit interview reageren, stuur dan een e-mail naar: b.banning@maatschappijpolitiek.nl.

In 2008 werd Annetje van Sminia Officier in de Orde van Oranje Nassau voor haar werk voor het MEP.

Let's come together!

Radboud Burgsma

Leergebieden in de onderbouw en projecten in de bovenbouw waarin vakken moeten samenwerken ontmoeten veel weerstand onder vakdocenten. Is die weerstand terecht? Radboud Burgsma onderzoekt de argumenten waarmee die weerstand wordt gevoed.

De VOC: een samenwerkingsverband tussen Maatschappijleer en Aardrijkskunde (Foto: VOC Octrooigebied in 1602).

Samenwerking tussen vakken – alle vakken – zorgt voor vruchtbare kruisbestuiving, waar de leerlingen én de vakken baat bij hebben. Waar docenten van leerlingen eisen dat ze meer samenwerken, lukt het hen zelf echter zelden. De samenwerking van vakken wordt gefrustreerd door de typische vakorganisaties, die het belang van het vak behartigen en in samenwerking een bedreiging van dat belang zien. De onderscheiden vakgroepen zien de samenhang tussen vakken in projectvorm in de bovenbouw op zijn best als lastig en verzetten zich tegen leergebieden in de onderbouw. Onterecht. Tijd om de aannamen die de weerstand tegen projecten en leergebieden voeden, eens tegen het licht te houden.

Alleen bij een vak zijn kennis en vaardigheden helder geformuleerd.

Wanneer kennis en vaardigheden voor een vak helder zijn geformuleerd, zijn ze dat ook voor andere onderwijsomgevingen. Aan de formulering daarvan verandert immers niets, ook niet binnen een project of leergebied. Natuurlijk moeten er compromissen worden gesloten, maar dat is toch ook gebeurd bij de vaststelling van de inhoud en vaardigheden van een vak? Elk curriculum is de resultante van onderhandelingen.

Kennis is alleen bij een vak in goede handen!

Het maakt niet uit waar en hoe begrip en vaardigheden eigen worden gemaakt, als ze maar eigen worden gemaakt. Binnen een vak? Prima. Binnen een project of leergebied? Ook prima. Vakdocenten lijken de status van hun vak aan de inhoud te ontlenu. Wanneer eindtermen van een vak in een project of leergebied worden ondergebracht, komt de status van het vak in het geding, menen vakdocenten en zij reageren afwijzend. Bij het zoeken naar samenwerking is het daarom van belang vooral op de onmisbare bijdrage van elk vak aan het project te wijzen. Strelen van vakego's draagt bij tot succes.

Projecten en leergebieden gaan ten koste van de tijd en inhoud van het vak.

De routes door de methoden zijn afhankelijk van het aantal uren in de lessentabel. Wie minder tijd voor zijn vak heeft,

Collega-docent Aardrijkskunde: 'Het doet mij goed te zien dat een leerling, die het verband tussen breedteligging en temperatuur gaat inzien in klas 1, dit in klas 2 bij *Weer en klimaat* toepast en verbreedt en vervolgens in klas 3 bij het onderwerp *Milieuproblematiek* weer tot verdieping komt. Dat verlies je bij een breed leergebied als Mens en Maatschappij.'

moet in het aantal paragrafen en opdrachten schrappen. Methoden bieden in docentenhandleidingen zelf vaak zowel kortere als langere routes door de lesstof. Kortere routes kunnen worden gekozen wanneer tijd ten behoeve van een project moet worden ingeleverd, mits de project- of leergebiedbijdrage van het vak de ingeleverde tijd compenseert. Blijven de uren zoals ze zijn, dan verandert weliswaar de focus van de *oude* thema's en onderwerpen naar de *nieuwe* context, maar de inhoud niet. Aan de hand van doorlopende leerlijnen per vak kunnen eventuele hiaten en overlappingsen in het programma worden opgespoord. Docentenhandleidingen kunnen hierbij uitkomst bieden. Verder geldt voor die inhoud dat de docent er zelf bij is en ook voor waakhond mag spelen.

Het programma staat vast, daar kan niet van worden afgeweken.

Waar in de overvolle basisvorming van voor 2007 bijna elk vak uit de bovenbouw met een *light*-programma was vertegenwoordigd, biedt de huidige basisvorming veel ruimte voor eigen invulling. Maar liefst een derde deel van de 1.040 uur per leerjaar mag door de school zelf met projecten of iets anders worden ingevuld. Het resterende twee derde deel moet aan de kerndoelen ter voorbereiding op het derde leerjaar worden besteed. Voor dat derde leerjaar bestaan voor havo en vwo geen voorgeschreven lessentabellen of curricula. Hier liggen kansen en mogelijkheden, ook voor Maatschappijleer.

In de Tweede Fase zijn de regels iets strikter. Per vak liggen de studielasturen vast, maar hoe vast is vast? Studielasturen zijn geen contacturen en voor de contacturen geldt dat deze mogen variëren. Enkele scholen die projecten organiseren, Elos-school zijn (Elos = Europa als leeromgeving op scholen) of tweetalig onderwijs aanbieden hebben

tijd gecreëerd door projecten, Elos of tweetalig onderwijs als vrij deelvak aan te bieden.

Invoering van leergebieden en projecten betekent een schaalvergroting van vaksecties.

De veronderstelling is dat kleine vaksecties, meer dan grote vaksecties, meer aandacht hebben voor diepgang in het vak, voor vaardigheden van en verschillen tussen leerlingen en voor variatie binnen de onderwerpen. Als dat al waar is dan kunnen de in het leergebied participerende docenten altijd nog besluiten zelf een (kleine) leergebiedsectie te vormen. Uiteraard blijft overleg met de vaksecties in de bovenbouw noodzakelijk met betrekking tot de doorlopende leerlijnen en de aansluiting op de hogere jaren.

Met de invoering van leergebieden wordt men voor meerdere vakken bekwaam geacht.

Wanneer de kwaliteit van het onderwijs niet in het geding komt, is er met het bekwaam achten niets mis. Bovendien mag het curriculum in de onderbouw voor goed opgeleide docenten geen probleem zijn. De studenten van de huidige lerarenopleidingen in de sociale vakken krijgen gedurende twee of drie jaar gezamenlijke programma's aangeboden. Studenten Maatschappijleer, Geschiedenis, Aardrijkskunde en Economie treffen elkaar al regelmatig in de

Radboud Burgsma: 'Het doet mij goed wanneer ik bij Mens en Maatschappij het thema *De VOC* kan aanvullen met de kennis en vaardigheden van Aardrijkskunde. Behalve het verwijzen naar de verschillende klimaatzones, waar bepaalde specerijen kunnen groeien, is voor het aardrijkskundige deel binnen het leergebied de route naar Nederlands-Indië bijzonder interessant. Waarom werd (verplicht!) een route gekozen die helemaal naar Brazilië voerde? Wie de scheepsverslagen leest, weet dat het bij de evenaar flink kon spoken. Het omvaren is alleen te verklaren door aardrijkskundige vragen met aardrijkskundige kennis te beantwoorden. Je moet de *Bosatlas* erbij halen en ontdekken dat passaatwinden en de inter-tropische convergentiezone de route bepaalden... en hoe zat dat ook al weer met Balkenende en de VOC-mentaliteit?'

collegezaal. On(der)bevoegde docenten kunnen natuurlijk altijd ondersteuning en begeleiding van collega's en van de schoolleiding krijgen. Dit vergt een kleine extra inspanning, vergelijkbaar met die van nieuwe docenten en leraren in opleiding. Dan is er nog de Wet Beroepen in het onderwijs (Wet BIO). Daarin staat de kwaliteit van het onderwijspersoneel centraal. Het doel van de Wet BIO is de garantie van een minimumniveau van kwaliteit. Dit minimumniveau wordt in zogenaamde bekwaamheidseisen uitgedrukt. Gedurende de hele onderwijsloopbaan is het onderhouden van de bekwaamheid voor het onderwijspersoneel van belang. De schoolleiding mag daarom van docenten verwachten dat zij zich blijven scholen. Hier liggen ook kansen voor het behalen van extra certificaten of bevoegdheden.

Als in de onderbouw de afzonderlijke vakken worden afgeschaft, dan heeft dat consequenties voor het startniveau van het vak in de bovenbouw.

De methoden voor de leergebieden zijn een uitwerking van de kerndoelen, die toereikend zijn als voorbereiding op de bovenbouw. Wie overlegt weet wat er in de onderbouw aan bod komt. Ook hier is de ontwikkeling van een doorlopende leerlijn het instrument bij uitstek voor samenwerking en aansluiting.

Tot slot

Pogingen tot samenwerking stuiten op onwillige collega's, die de hakken in het zand zetten tegen het als harde waarheden presenteren van aannamen, die bij nader inzien boterzacht blijken. Dien ze van replek!

Ter afsluiting volgt nog een tip. Wie aan projecten denkt of leergebieden wenst in te voeren doet er verstandig aan met bestaande lesbrieven of methoden te starten. De invoering van een project of leergebied kost tijd en inspanning. Het is efficiënter een bestaande methode aan te passen dan alles zelf van de grond af te ontwikkelen. ◀

Wilt u op dit artikel reageren, stuur dan een e-mail naar:

r.burgsma@maatschappijenpolitiek.nl.

Lesmateriaal

Het verhaal achter een cijfer

Cijfers spreken zelden tot de verbeelding. Neem het getal 13.500. Dat staat voor het aantal mensen dat momenteel in een Nederlandse gevangenis verblijft. Het levensverhaal van een ex-delinquent biedt de mogelijkheid dit getal tot leven te brengen. Vanaf het moment van aankondiging zijn mijn leerlingen zenuwachtig. Over een maand zal een echte ex-crimineel de klas bezoeken. Alsof Sinterklaas het land binnenkomt, vragen de leerlingen elke les vol verwachting of hij er al is. Sommigen bezwijken bijna onder hun zenuwen: 'Wat heeft hij dan gedaan? Misschien is het wel een moordenaar!' Onze delinquent kan inderdaad iemand zijn die een moord op zijn geweten heeft. De ogen van mijn leerlingen worden groter en groter. 'Maar ik denk niet dat hij of zij nog crimineel actief is', probeer ik ze gerust te stellen.

Delinkwentie & Samenleving

Tijdens de afgelopen Docentendag Maatschappijleer was mijn tweede ervaring met de organisatie Delinkwentie & Samenleving (D&S). Deze organiseert voorlichting van ex-delinquenten aan scholieren, om duidelijk te maken hoe bepaalde keuzen tot criminaliteit hebben geleid. In een gastles van een uur vertelt de gast spreker zijn of haar levensverhaal. Delinkwentie & Samenleving biedt ook de mogelijkheid voor een twee uur durende les met directe *nazorg* voor leerlingen. De man die de workshop op de Docentendag verzorgt is Hans Zegers. Hij werd in 2002 in Thailand opgepakt wegens drugsmokkel. Na twee jaar in een Thaise dodencel kon hij dankzij de totstandkoming van een uitleveringsverdrag in 2008 naar Nederland worden overgeplaatst, alwaar hij 'de gelukkigste man in de Nederlandse gevangenis' was.

*'Ik was de
gelukkigste gevangene
van Nederland.'*

Terugkoppeling

Met een dergelijk verhaal als introductie op het thema Criminaliteit kan er weinig meer mis gaan. Het mooiste is om het verhaal van de gast spreker in de volgende lessen te gebruiken als terugkoppeling 'naar de werkelijkheid'. Leg bijvoorbeeld eerst de mogelijke oorzaken en motieven van criminaliteit uit en vraag welke bij het verhaal van de ex-delinquent kunnen worden geplaatst. Bij de ex-delinquent in mijn klas heb ik zelfs een deel van de afsluitende toets om zijn levensverhaal gebouwd. Op de volgende pagina vindt u het resultaat dat ook goed als algemeen toetsmateriaal is te gebruiken.

Stille leerlingen

Als Hans Zegers zijn verhaal beëindigt, komen de vragen en reacties: 'Hoe was het om weer vrij te zijn?', 'Durft u nog op vakantie?'. Een van de laatste vragen betreft de reactie van leerlingen op zijn verhaal: zijn ze ook zo stil als de docenten in deze zaal en kunnen ze begrip opbrengen voor de ex-delinquent? Leerlingen kunnen soms hard zijn. Mijn ervaring is deze: een vmbo-basis klas, waarin tien van de 22 leerlingen een rugzakje voor ADHD hebben en waaraan hoogstens vijf minuten klassikale

uitleg kan worden gegeven, luisterde drie kwartier ademloos naar het verhaal van de ex-delinquent en sinds zijn bezoek heb ik ze nooit meer horen zeggen dat gevangenen het in Nederland maar gemakkelijk hebben. ◀

Christine Elout

Via www.delinkwentie-samenleving.nl kan een bezoek van een ex-delinquent worden aangevraagd.

Henk is iemand die in Nederland gevangen heeft gezeten. In de volgende vragen kom je steeds meer te weten over het levensverhaal van Henk. Beantwoord na elk stukje tekst de bijbehorende vragen.

De moeder van Henk overleed toen hij nog jong was. Hij bleef alleen achter bij zijn vader. Zijn vader sloeg hem vaak in elkaar. Toen Henk wat ouder was, vlucht hij naar zijn oma. Al snel ging hij alcohol en drugs gebruiken om zijn problemen te vergeten. Na een avondje stappen, met veel alcohol en drugs, pleegde hij zijn eerste inbraak: 'Mijn vrienden en ik verveelden ons. We waren gewoon een beetje aan het klooiën.'

1. Welke twee *persoonlijke* kenmerken, die van invloed op de keuze voor crimineel gedrag zijn geweest, herken je in bovenstaand verhaal? Leg uit waarom je voor deze twee kenmerken hebt gekozen.
2. Welke *maatschappelijke* oorzaak van criminaliteit herken je in bovenstaand verhaal? Leg uit waarom je voor deze oorzaak hebt gekozen.

'Het inbreken gaf een geweldige kick. Na een tijdje wilden mijn vrienden en ik weer die spanning voelen. Na een pilletje hebben we de ramen van onze school ingegooid. We werden opgepakt. Omdat ik vijftien was en nog nooit

eerder was opgepakt, kwam ik bij Bureau Halt terecht. Daar kreeg ik een taakstraf.'

3. Bedenk een passende taakstraf voor Henk.
4. Noem drie voordelen van een taakstraf.

'Ramen heb ik niet meer ingegooid. Na een tijdje ging ik wel weer inbreken. Niet meer voor de gein. Ik was zo verslaafd aan drugs dat ik geld nodig had. Een keer mislukte de inbraak en werd ik opgepakt, maar de politie had nauwelijks bewijs, dus werd ik niet vervolgd.'

5. Soms heeft de politie te weinig bewijzen om iemand voor de rechter te brengen, net als in het begin bij Henk. Hij wordt dan niet vervolgd. Hoe heet dit?
  - A. Vervolging
  - B. Seponeren
  - C. Schikking
  - D. Gedogen

'Het ergste dat ik ooit heb gedaan is een roofoverval waarbij ik met een pistool een vrouw bedreigde om geld van haar man te krijgen. Daar was een kind bij. De politie heeft mij opgepakt. Bij een huiszoeking vonden ze de gestolen spullen. Ik werd voor de rechter geleid. Ik werd tot twee jaar gevangenisstraf veroordeeld.'

6. Als Henk wordt verdacht mag de politie een aantal dingen doen om de zaak op te lossen. Welke drie dingen zijn dat?
7. Heeft een jury of een rechter Henk veroordeeld?
8. Henk krijgt een strafblad, wat is een probleem als je een strafblad hebt?
  - A. Dat iedereen precies kan lezen wat je hebt gedaan.
  - B. Dat de rechter je steeds hogere straffen gaat geven.
  - C. Dat je moeilijker bepaalde banen kunt vinden.
  - D. Dat je dat papiertje steeds bij je moet hebben.

'Na deze veroordeling ben ik nog drie keer opgepakt voor diefstal. Weet je, je komt uit de gevangenis en hebt gewoon niemand meer. De eerste keer heb ik nog een baan proberen te zoeken, maar dat is echt moeilijk. Iedereen in mijn woonplaats wist wie ik was. Mensen denken "eens een dief, altijd een dief" en gaan je echt geen baan aanbieden. Mijn vriendin had me verlaten, ze wilde niets met een crimineel te maken hebben.

In de gevangenis heb ik een aantal jongens leren kennen. Ze waren echt bezig met drugs-smokkel en zo. Nou ja, via hun ben ik toch aan een soort baan gekomen.'

9. Welke theorie past bij 'eens een dief, altijd een dief'? Wat zegt deze theorie?
10. Wat heeft de cartoon hiernaast met het verhaal van Henk te maken?

'Ik heb vier keer in de bak gezeten. In totaal acht jaar van mijn leven. Na de vierde keer had ik er echt geen trek meer in. Ik ben toen afgekickt en heb eens goed nagedacht. Ik kwam mijn oude vriendin weer tegen. We hebben nu een fijne relatie, haar wil ik nooit meer kwijtraken. Hopelijk kunnen we over een paar jaar gaan samenwonen'

11. Volgens de Amerikaanse wetenschapper Hirschi zal Henk nu niet zo snel meer crimineel worden. Waarom niet?

Harry Gijsberts (www.hargijs.nl)

De werkwijzer

Anique ter Welle

Samen huilen om Hazes

De lezing door cultureel antropologe Irene Stengs van het Meertens Instituut, die ik tijdens de Docentendag Maatschappijleer bijwoonde, ging over publieke rituelen in de moderne samenleving.

Wat is een ritueel eigenlijk? Voor sommigen iets religieus, voor anderen behelst het begrip lege routine. Mensen hebben vaak ook een associatie met iets dat oud is en niet verandert, of zien het als een onderbreking van het dagelijks bestaan. Kortom, er zijn veel definities mogelijk. In elk geval geven (veranderende) rituelen onderzoekers nuttige informatie over achterliggende maatschappelijke ontwikkelingen. Anders gezegd: rituelen komen niet uit de lucht vallen.

Opvallend zijn de nieuwe publieke rituelen na een gewelddadige dood en na de dood van een held. Dat heeft, volgens Stengs, alles te maken met een verschuiving in het denken over leven en dood. We hebben recht op een goed leven en ook recht op een goede (niet gewelddadige) dood. Volgens Stengs is hier ook de machtsvraag over het publieke domein aan de orde. Wie heeft zeggingskracht over het publieke domein en wie doet ertoe in de moderne samenleving? Duidelijk is dat aanwezigheid in de media cruciaal is om ertoe te doen. Daar moet ik toch nog eens aan werken.

Monumentalisering

Stengs toonde foto's die de monumentalisering van onze samenleving weergeven. Als iemand zich tegen een boom doodrijdt, wordt bij de boom een soort monument opgericht, waarvan de boom vaak deel uitmaakt. In Frankrijk wordt de boom omgezaagd; voor mij een veel begrijpelijker ritueel. Ook verhaalde Stengs over de rituelen die na zinloos geweld plaatsvinden. Net als na een dodelijk ongeluk wordt op de plek des onheils een tijdelijk monument met bloemen en knuffels ingericht. Later wordt dat vaak vervangen door een tegel met het bekende lieveheersbeestje... en natuurlijk de stille tocht. Interessant vond ik dat de burgemeester van Amsterdam voor de tasjesdief, die door het slachtoffer van zijn diefstal werd doodgereden, een stille tocht verbood. Een rouwtocht was prima, maar wel een met geluid! Blijkbaar mag je zelf dus niets fout hebben gedaan, wil je na je gewelddadige dood voor een stille tocht in aanmerking komen.

De slachtofferidentiteit, sterk gevisualiseerd door deze publieke rituelen, is volgens Stengs ook een politieke identiteit. Het is een statement richting politiek. Dat ervaar ik zelf ook altijd als ik in het *Journal* een stille tocht voorbij zie trekken. De ingehouden woede van de deelnemers spat er van af. Overheid doe hier eens iets aan!, zo zwijgen zij.

Gekte

En dan de dood van een held: André Hazes, om maar eens een echte held te noemen. Stengs bracht de bijeenkomst in de Arena weer helemaal terug. Een mengeling van rouw, popconcert en Ajax. Samen huilen om Dré, zijn hits nog eens zingen en Bengaals vuurwerk afsteken op de tribunes alsof het een wedstrijd in de Champions League betrof. Ik zat aan de buis gekluisterd om dit, voor mij totaal bizarre, publieke ritueel te volgen. Later konden we allen zien hoe de as van Hazes vanaf de Pier van Scheveningen de lucht werd ingeschoten.

Gelukkig zijn er ook vrolijke publieke rituelen, zoals die van de aanzwellende oranjegekte, toen het Nederlands elftal tijdens het wereldkampioenschap voetbal steeds maar verder kwam. Zelfs nadat het, woest om zich heen schoppend, in de finale tegen de Spanjaarden kansloos ten onder was gegaan, stroomde het Museumplein vol om onze helden te huldigen.

Stengs wees ons op de verbazing en het dedain van de elite over deze volkse publieke rituelen. Om ze te duiden gebruikt de elite woorden als *gekke*, *gehyped*, *opgejut* en *de massa*. Nu wil ik niet elitair overkomen, maar ik heb inderdaad niets met collectief rouwen en dan druk ik me nog voorzichtig uit. Collectief feestvieren daarentegen vind ik hartstikke leuk. Geef mij een oranje pruik en ik ga zingend door de straten.

Stengs sloot af met een belangrijke vraag: Waarom brengen dergelijke rituelen massa's mensen op de been en de (oude) politiek niet meer? Daar ga ik het eens met mijn leerlingen over hebben. Die hebben daar vast een mening over. ◀

Geknipt

Friese PVV-docent mikpunt van actie

Een docent op de lijst voor de PVV in Friesland was doelwit van actievoerders die een lawaaidemonstratie hielden voor het Marne College in Bolsward. Volgens de actiegroep AFA Fryslân hebben leerlingen moeite met docent Jelle Hiemstra, vierde op de lijst voor de Provinciale Statenverkiezingen: 'Ze vinden het onaanvaardbaar dat iemand met een extremistische politieke ideologie lesgeeft aan jongeren'. Klachten over de docent heeft rector Klaas Wiebe van der Hoek echter niet gehad. Hij, en met hem andere onderwijsbestuurders, vindt de ophef over PVV'ers voor de klas overtrokken. 'Veel meer leraren zijn politiek actief, hier op school een stuk of tien, denk ik. Voor hen heeft nooit iemand belangstelling. Nu is er een leraar die zich publiekelijk kandideert voor de PVV, en breekt de hel los.' Volgens voorzitter Berend Kamphuis van de scholenstichting waar het Marne College onder valt, is het juist goed dat leraren politiek actief zijn. Zo brengen ze politiek de school binnen; goed voor de maatschappelijke ontwikkeling van de leerlingen: 'De school is geen politieke arena. Maar je moet er niet te schijterig mee omgaan. Als je de vormende taak van school serieus neemt, kan het zelfs interessant zijn om politiek actieve leraren te hebben'. (Bron: *de Volkskrant*, 10 februari 2011)

Premier Mark Rutte op de vraag of hij nog steeds les geeft op een school: 'Jazeker! Iedere donderdagochtend, twee uur Maatschappijleer op een vmbo-school. Ik heb de leerlingen vanochtend geprobeerd uit te leggen waar de komende verkiezingen voor de Provinciale Staten over gaan. Nou, dat lukte maar matig.'
(Bron: *Algemeen Dagblad*, 18 februari 2011)

Klassikaal onderwijs

Voor het eerst in de geschiedenis heeft Nederland een schoolsysteem waarin meisjesleerlingen beter floreren dan voorheen. Onderzoek van de Universiteit Maastricht wijst als oorzaak naar de invoering van de zogeheten Tweede Fase in het Nederlands voortgezet onderwijs (1998); een antwoord op arbeidsmarkt en hoger onderwijs, waar niet alleen kennis wordt gevraagd maar ook de vaardigheid om samen te werken.

De Tweede Fase gaat minder uit van klassikaal onderricht, en meer van zelfstandig leren. Van leerlingen wordt, individueel of in onderlinge samenwerking, gevraagd om actief kennis te verwerven. Klassikale lessen bestaan, maar grossieren veel minder dan vroeger in de mogelijkheid om leerlingen passief kennis te laten consumeren. Die vorm van onderwijs past de meisjes. Hun aantallen in het voortgezet onderwijs zijn gegroeid, hun succes bij eindexamens ook.

De keerzijde is de reductie van het aantal jongens op het vwo, en hun mindere resultaten op zowel havo als vwo. Door hun sekse-eigen ontwikkeling blijken jongens moeite te hebben met de eisen die de Tweede Fase stelt. Reken- en analytische vaardigheden zijn relatief van minder belang. De jongens blijven nu vaker zitten dan de meisjes, vallen meer uit en halen substantieel minder vaak hun diploma. Bovendien is het *stapelen* van onderwijs naar een hoger schooltype de laatste jaren ontmoedigd, terwijl juist jongens door hun iets tragere ontwikkeling baat hadden bij dat doorstromen.

Aanpassing van het onderwijs in de Tweede Fase is hard nodig. *Ouderwets* onderwijs lijkt ook zijn verdiensten te hebben en is aan herwaardering toe.

Niet alleen omdat jongens er beter bij gedijen, ook omdat bepaalde leerstof niet zonder kan. Het is tijd voor een tussenweg, die nadrukkelijk de onderwijswinst voor meisjes wil behouden en de jongens weer bij de les haalt. Het klassikaal onderwijs moet van zijn stigma af.

(Bron: *NRC Handelsblad*, 25 februari 2011)

'Het mengen van witte en zwarte scholen komt moeilijk van de grond, maar dat komt niet doordat het beleid wordt doorgekruist door het Grondwetsartikel dat "garandeert dat ouders hun kind naar de school van hun keuze kunnen sturen". Ouders hebben namelijk geen grondwettelijk gewaarborgd keuzerecht: de vrijheid van onderwijs in Nederland is primair een vrijheid van het schoolbestuur van een bijzondere school om leerlingen te selecteren.'

(Pieter Huisman, in: *NRC Handelsblad*, 19 februari 2011)

PVV populair bij leerlingen

Als het aan middelbare scholieren ligt dan is de PVV de grote winnaar van de Provinciale Statenverkiezingen. Dat blijkt uit de uitslag van de Scholierenverkiezingen. Een op de vijf scholieren zou op de PVV stemmen. De PvdA en de VVD werden tweede en derde. Ten opzichte van de Scholierenverkiezingen voor de Tweede Kamer vorig jaar, is de PvdA populairder geworden. De VVD daarentegen verloor ten opzichte van vorig jaar. Het Instituut voor Publiek en Politiek (IPP) houdt elk jaar voorafgaand aan verkiezingen een alternatieve verkiezing onder scholieren. Ze hadden tot de dag voor de verkiezingen de tijd om hun stem uit te brengen. In totaal brachten circa 30.000 middelbare scholieren hun stem uit.

(Bron: *www.nos.nl*, 1 maart 2011)

Terugblik docentendag

In deze *Maatschappij & Politiek* wordt door verschillende auteurs verslag gedaan van de Docentendag op 11 februari. Als NVLM kijken wij terug op een bijzonder geslaagde dag met een groot aantal bezoekers. Tijdens de afsluitende jaarvergadering mochten wij met een deel van hen terugkijken naar het afgelopen jaar en vooruitkijken naar de uitdagingen in 2011. Een groot aantal bezoekers van de Docentendag heeft een enquête ingevuld waarin onder meer werd gevraagd naar de hoeveelheid contacturen die leerlingen in vmbo, havo en vwo voor Maatschappijleer en Maatschappijwetenschappen hebben. Met de uitkomsten van dit onderzoek hopen we docenten te kunnen bijstaan die van hun schoolleiding te weinig ruimte krijgen om het vak te geven. Kamervoorzitter Gerdi Verbeet nodigde ons uit om de Docentendag 2012 in het Tweede Kamergebouw te organiseren. De beide organisatoren van de Docentendag, het Instituut voor Publiek en Politiek (IPP) en de NVLM, waren blij verrast door deze uitnodiging. U kunt er dus vanuit gaan dat u volgend jaar welkom bent in Den Haag.

Bestuurswisselingen

In de vorige *Maatschappij & Politiek* werd al aangekondigd dat de samenstelling van het bestuur zou gaan veranderen.

Na het ter perse gaan van dat nummer liet ook Patricia Leenders weten dat ze het bestuur zou gaan verlaten. Tijdens de jaarvergadering op 11 februari hebben we dan ook afscheid genomen van twee bestuursleden: Patricia Leenders en Rob van Otterdijk. Wij danken hen beiden voor hun inzet in de afgelopen jaren. Gelukkig traden ook twee nieuwe bestuursleden aan, waardoor het totaal aantal bestuursleden gelijk blijft. Ruth Esselink en Hetty Schepers zijn officieel NVLM-bestuurslid geworden, zij waren allebei al langer actief als aspirant-bestuurslid. In het huidige bestuur draaien ook nog vier aspirant-bestuursleden mee, die dit jaar gebruiken om te kijken of het bestuurswerk iets voor hen is. Een laatste wijziging in het bestuur betreft een wisseling van functies: Felix van Vugt volgt Coen Gelinck op als secretaris. Coen vervangt op zijn beurt Felix als vice-voorzitter.

MBO

In de zomer van 2010 hebben wij met de directie Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie (BVE) van het Ministerie van OCW gesproken over het *Document Loopbaan en burgerschap*. De NVLM mocht een beperkt aantal voorstellen doen om kenniselementen aan het document toe te voegen, voor een breder gesprek over de kwaliteit van het burgerschapsonderwijs in het mbo bleek geen ruimte. Een passage over bevoegde docenten past bijvoorbeeld niet in het document, een resultaatverplichting voor studenten is volgens het ministerie een gepasseerd station. Wij hebben de directie BVE na het gesprek onze wijzigingsvoorstellen gestuurd en tegelijkertijd aangegeven dat dit document, ook met deze aanpassingen, niet op draagvlak onder mbo-docenten kan rekenen.

Inmiddels heeft de MBO Raad een document online gezet, waarin een aantal van de door ons voorgestelde wijzigingen zijn overgenomen. Desondanks is het document inhoudelijk veel te mager en geeft het mbo-opleidingen teveel ruimte om niet-gekwificeerde docenten slecht onderwijs te laten geven. Wij hebben dus het voornemen om onze zorgen opnieuw onder de aandacht van de onderwijswoordvoerders in de Tweede Kamer te brengen.

Archief

Het archief van de NVLM met de stukken uit de periode 1977–2007 en andere relevante informatie over Maatschappijleer was ondergebracht bij het Documentatiecentrum Maatschappijleer van de Vrije Universiteit. Sinds kort is dit materiaal verhuisd naar het Huis voor democratie en rechtsstaat in Den Haag. Voorlopig is dit archief niet toegankelijk voor het publiek, maar als er iemand op de geschiedenis van ons vak gaat promoveren is hij natuurlijk hartelijk welkom in Den Haag.

Misschien leest u dit nog net op tijd!

U kunt werkstukken van uw leerlingen voor de profielwerkstuk- en de sectorwerkstukwedstrijd nog tot 7 april insturen. Ga voor meer informatie naar www.nvml.nl.

Coen Gelinck

NVLM-bestuur

Hans Teunissen, voorzitter
telefoon: 06–28125692
e-mail: hansteunissen@nvml.nl

Coen Gelinck, vice-voorzitter
e-mail: coengelinck@nvml.nl

Felix van Vugt, secretaris
Nieuwe Prinsengracht 78 II
1018 VV Amsterdam
telefoon: 06–16431651

e-mail: felixvanvugt@nvml.nl

Tom Stroobach, penningmeester
telefoon: 0320–249481
e-mail: tomstroobach@nvml.nl

Arthur Pormes
e-mail: arthurpormes@nvml.nl

Ingrid Faas, ledenadministratie
e-mail: ingridfaas@nvml.nl

Ruth Esselink
e-mail: ruthesselink@nvml.nl

Hetty Schepers
e-mail: hettyschepers@nvml.nl

www.nvml.nl

Girorekening NVLM: 1889654

Gesignaleerd

Het Grondwetpad

De stad Den Haag is bekend als het centrum van onze democratie. Maar hoe duidelijk is de rol die verschillende gebouwen in onze constitutionele democratie hebben, en waar vinden we deze

gebouwen? De wandeling *Het Haagse Grondwetpad* en de website www.grondwetpad.nl geven antwoord op die vragen. In een wandeling van ongeveer één uur zijn die plekken opgenomen, die verband houden met artikelen uit de Grondwet: van de Hofplaats en de Tweede Kamer via het torentje van de minister-president naar de Raad van State en Paleis Noordeinde. Zo wordt Den Haag als centrum van de Nederlandse constitutie ineens een stuk zichtbaarder!

Op de website vindt u naast informatie over de wandeling ook filmpjes over de Grondwet (*Wat is de Grondwet?* en *Het levensverhaal van de Grondwet*) en een film over grondrechten. Informatie: www.grondwetpad.nl.

Ethiek in Nederland

De ethiek in Nederland bloeit als nooit tevoren! Tot aan de jaren zeventig van de vorige eeuw waren het vooral theologen die systematisch nadachten over *goed en kwaad*, over wat goed leven is, wat we elkaar verschuldigd zijn en wat in concrete situaties goed en juist is om te doen. In de jaren daarna heeft het vak vaste ankers gekregen in filoso-

fische faculteiten, maar ook in faculteiten Geneeskunde, Rechten, Economie, in de Koninklijke Militaire Academie en andere instellingen voor hoger onderwijs. Het boek *Ethiek in Nederland van 1900 tot 1970 en daarna* beschrijft niet alleen de institutionele ontwikkeling van de ethiek in Nederland, maar ook de inhoudelijke: de trends, de controversen en de opkomst van praktijkgerichte ethiek zoals de medische ethiek en de bedrijfsethiek; en niet te vergeten de personen die aan de ontwikkeling een belangrijke bijdrage hebben geleverd.

Ter gelegenheid van het veertigjarig bestaan van de Vereniging voor Ethiek Nederland verschijnt deze uitgave onder redactie van Bert Musschenga. Informatie: www.damon.nl.

Mondiaal Solidair

Veel scholen voor het voortgezet onderwijs organiseren activiteiten-dagen om bij te dragen aan het besef dat de wereld niet overal zo welvarend is als in Nederland. De wegwijzer *Mondiaal Solidair* biedt u tips en adviezen om dergelijke dagen op te zetten. Naast een organisatie-model worden adviezen gegeven over de rol die docenten moeten spelen. Er wordt gekeken naar knelpunten bij de organisatie en naar hoe deze kunnen worden opgelost. Een uitgewerkt tijdspad geeft een startende schoolorganisatie houvast bij de planning. De uitgebreide wegwijzer (circa honderd pagina's) is gratis te downloaden via de website van het Centrum voor Mondiaal Onderwijs (CMO) van de Radboud Universiteit Nijmegen. Informatie: www.cmo.nl.

Maatschappij & Politiek

is een uitgave van het Instituut voor Publiek en Politiek. Hierin zijn tevens opgenomen de mededelingen van de NVLM. De redacties zijn in hun journalistieke werkzaamheden onafhankelijk.

Redactie

Bas Banning, Wolter Blankert, Radboud Burgsma, Christine Elout, Coen Gelinck, Hans van der Heijde (hoofdred.), Lieke Meijs, Hessel Nieuwelink, Gerard van Rossum, Anique ter Welle, Jeff Peck (correspondent New York, VS).

Eindredactie

Maarten Cras

Vormgeving

Addy de Meester

Omslagfoto

Lizzy Kalisvaart

Druk

Drukkerij Haasbeek

Uitgever

Instituut voor Publiek en Politiek,

Prinsengracht 915

1017 KD Amsterdam

telefoon 020 521 76 00

e-mail: uitgeverij@publiek-politiek.nl

Redactiesecretariaat

Instituut voor Publiek en Politiek

Prinsengracht 915

1017 KD Amsterdam

telefoon 020 521 76 00

e-mail menp@publiek-politiek.nl

www.maatschappijenpolitiek.nl

Abonnementsprijs M & P 2011

€ 48,10 per jaar. Studenten € 41,10. Scholen en instellingen € 52,70. M & P verschijnt acht keer per jaar. Losse nummers €6,20 (exclusief verzendkosten).

Nieuwe abonnementen

Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan na ontvangst van het abonnementsgeld. Afhankelijk van de ingangsdatum wordt een evenredig gedeelte van de prijs van een jaarabonnement in rekening gebracht. Abonnementen kunnen ook worden aangegaan met terugwerkende kracht. Dit is echter afhankelijk van de voorraad oude nummers. Aanmelding van nieuwe abonnees bij de uitgever.

Beëindiging abonnement

Opzegging schriftelijk tot 1 december van het lopende abonnementsjaar.

Auteursrecht

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd zonder voorafgaande toestemming van de redactie met uitzondering van de tekst van het leerlingenmateriaal, indien dit geschiedt zonder winst oogmerk. In alle gevallen dient de bron duidelijk te worden vermeld.

Advertenties

Zie www.maatschappijenpolitiek.nl.

Of op aanvraag bij de uitgever,

telefoon 020 5217600.

Kopij en mededelingen

Bijdragen naar het redactiesecretariaat.

ISSN 1566-1555

Het komende nummer van
Maatschappij & Politiek
verschijnt op 2 mei

BEZOEK DE HAAGSE TRIBUNE

Breng nog dit schooljaar een bezoek aan de geheel vernieuwde HAAGSE TRIBUNE. U zit met uw klas in onze Treveszaal, de Senaat of het Parlement!

Bekijk de programma's en schrijf snel in!
www.dehaagsetribune.nl

De Haagse Tribune is een educatief programma rond het Binnenhof voor het voortgezet onderwijs.

DEELNAME IS GRATIS!

De Haagse Tribune is een onderdeel van het Huis voor democratie en rechtsstaat.

Inschrijven schooljaar 2011–2012 start naar verwachting op 26 april.

